

Liber yconomico[rum] Arestotelis tracta[n]s de gubernatio[n]e re[rum] domestica[rum]

<https://hdl.handle.net/20.500.14918/461860>

Liber yconomicoꝝ **Are-**
stotelis tractās de guberna-
tiōe rez domesticaz cū pñe
to magistri **Johannis** ver-
soris legentium aspectibus
multum amenus.

Liber primus

Economicorum

Economica et politica differunt non solum sicut domus et ciuitas: hec enim subiecta sunt eis. Verum etiam. quia politica ex multis principibus est. Economica vero monarchia. Artium quoniam aliquae sunt distinctae. et non eiusdem est facere et uti eo quod factum est. puta ut lira et si stula. Politice vero est ciuitatem ab initio bene constituere. et ea existente bene uti. Patet etiam quod economica sit domum atque possessiones acquirere atque uti eis. Ciuitas quidem igitur est domorum pluralitas. est etiam prediorum et possessionum abundans ad bene viuendum. Palatium enim est quando nequierit hoc habere dissolutur ciuitas et communicatio. Amplius autem quoniam huius causa conuenit. eius autem causa unumquodque est quod factum est. et in substantia eius est hec existens. Quare quidem palam quod economica prior est politica nihilominus eius opus. Pars enim ciuitatis domus est. Videndum de economica quid sit opus eius

Et determinata parte prima moralis philosophiae nunc dicendum est de secunda parte eiusdem. Et quia pars ista cum sequenti nunc plerumque laetetur et rara est. ideo vis principalior premitur ad quendam dubiam. que in praecipuo sententiam siue exigentiam interuenit. ex quibus relucidissime poterit sub conspectu effectus pene totalis comprehendere. Circa

ordinem igitur correspondens huic parti secunde (quod est de bono communi domestico. et cuius sunt domestice ut patuit in principio ethicorum) est aduertendum quod iste liber totalis diuiditur in duos libros partiales. In primo determinat de partibus economicis. et de communitate viri et mulieris. que dicitur nuptialis. et de communitate parentum et filiorum. que dicitur paterna. et de omnino ad seruos. que dicitur dispositiva. In secundo vero libro complet illa que minus complete sunt in primo dicta. Primus liber subdividitur in duos tractatus. In secundo determinat de speciebus economicis capiendo economicam pro habitu quo quis domum suam scit bene regere. Primus autem tractatus sex continet capitula. In primo philosophus enumerat partes economicas. scilicet quas due erunt presens universales domus. scilicet homo et possessio. per hominem vir et mulier intelliguntur. sed per possessionem intelligitur possessio naturalis et artificialis. Artificialis possessio dicitur sicut pecunie et vestes. Naturalis ut agri prata. Sed presens materiales sunt vir et uxor et bos aras. Et prima cura economice esse debet de coniuge. et quantum ad ea que sunt extra domum curam gerere debet de agricultura. Prima autem et necessaria possessio economice est ad seruum. que est possessio animata. Et talis est duplex. scilicet curator. qui habet precipere. et opator qui habet obedire. Huius autem economicis quatuor sunt species. scilicet acquisitiua. custodiendiua. usualis. et ordinatiua. Debet enim habere prudentiam ad acquirendum necessaria. custodiendum expendenda. et ordinandum domum et sic domus economice bene stabit. Acquisitiua dispositio est ut res empta cito soluentur. et vendite res in custodia ad debitum tempus referuntur. Subiectum autem huius libri est homo in quantum est pars domus. et de illo melius patebit in duobus quarto. Liber autem prius precedit politicorum. pro tanto quia ille tractat de communitate. que est ciuitas. prius autem liber de communitate domus que est pars prioris communitatis. sed pars est prior suo toto. et quod de partibus prior est speculatio. ideo rationabiliter presens liber precedit politicorum. Et differre scientia libri presentis a scientia libri politicorum cum quo etiam conuenit in hoc. Nam scientia presentis libri est de constitutione domus que est pars ciuitatis. qua constructa scietur quod debeat regi. Sic etiam scientia politicorum est de constitutione ciuitatis. qua constructa scietur quod debeat regi. Differunt tamen in hoc quod politico tractat de principibus et tota familia ciuitatis alicuius. Sed presens liber solum tractat de una domum regente scilicet ipso economo. Sic igitur pars intentio philosophi quo ad primum capitulum.

Ad euidentiam autem

meliozem huius capituli erunt undecim dubia. Quorum primum est hoc. Cur philosophus non absolute ostendebat quod sit economica. sed hoc facit comparando eam ad politicam cum tamen absoluta consideratio precedere debet respectui. Ad hoc dicitur quod economica est pars politica modo pars habet se respectiue ad suum totum. Et hoc considerando partem formaliter. Materialiter vero pars est quedam res absoluta que quousque non sit sine illo respectu. potest tamen absque illo considerari. et sic habet in se aliquid per quod ab alio distinguitur. Et quod philosophus ostendit quod sit economica. ideo rationabiliter interuenit comparatio.

Dubitat secundo quare non posuit ordinem inter economicam et monasticam. sicut posuit inter economicam et politicam

Ad hoc dicitur quod dicitur economice et monastice est de se nota. Monastica enim importat unum. economica pro plura. Et quod politica importat plura. id maior est convenientia inter economice et politica. quam inter economice et monastice. neque unum credatur esse aliud propter convenientiam. posuit inter eas convenientiam et non inter prima.

Dubitat tertio. utrum economica et politica differant specie. Et videtur quod non. quod dicitur genere. secundum rationem. Teneat prima. quod dicitur generalis maior est quam specifica. Secundo sic. nam dicitur solus finis magis et minus. quod non diversificat speciem. Ad hoc dicitur quod dicitur specie capiendum economice per civitatem domesticam et politica per civitatem civilem. Et sic de politica contra nomen dicta differat ab aristocrasia. alius enim non est species politice. quod est per philosophum tertio ethicorum. Sed hec maior est convenientia cum politica quam cum economica. eo quod ille plus principantur. quod non est in economica. Ad rationem ergo dicitur quod maior multitudo hominum minor multitudo non dicitur species quod ad materialia. quod omnes homines sunt eiusdem species. dicitur tamen quod ad formalia. que formatio hominum diversatur illi multitudo diversus modus vivendi et principandi. et sic de economica et politica. Etiam illa dicitur quod subiecta sunt distincta. quod scilicet secantur quod ad modum et res de quibus sunt. tertio de anima. scilicet subiecta economice et politice sunt distincta. nam subiectum politice est civitas. economice pro domo. Unum sciendum quod domus per utrumque capitulum per civitatem domesticam ad prius sic definitur. Est multitudo plurium hominum in uno habitaculo habitantium propter sustentationem vite et propter utilitates quotidianas. id est quod edant et bibant et habitent simul.

Dubitat quarto utrum domus sit subiectum prius scilicet. et videtur quod non. quod prius scilicet solus tractat de principatu nuptiali paterno et despotico. talis autem principatus non est civitas domestica. Ad hoc dicitur cum philosophus in hoc primo quod sic. Ad rationem dicitur quod talis principatus non est solus principatus sed etiam istorum quod est principatus. et ideo principatus economice dicitur cum domo siue civitate domestica.

Dubitat quinto. quomodo politica sit in multis principatibus cum tamen regionis pyramidis (quod sunt species politice siue monarchie) est tamen unum princeps. Ad hoc dicitur quod philosophus loquitur ut in pluribus tyrannide accipiendo regnum. Vel dicitur quod per politica intelligat politica proprie dicta. que principatus civitatis et distincta. Pro aliis quod species politice ut patet in philosopho politico.

Dubitat sexto quomodo intelligitur quod aliqua politica sit monarchia. cum tamen mulier ita bene habet ordinare sic vir. etiam ibi est servus disponens. quod est dominus aliorum. secundum in economica sunt plures rectores. et per prius politica non est monarchia. Ad hoc dicitur quod in economica et politica est unus principalis princeps et dominus. licet sint plures rectores. ut patet cum est illi tamen sub uno principali continentur. Unde despotus est ille qui preponit servo. vel qui respicit servos eis preceptuendo. et hoc fit gratia domini.

Dubitat septimo. utrum civitas domestica dignior sit quam civilis. Et videtur quod sic. nam in economica est solus unus princeps vel principatus. secundum ipsa est dignior quam civilis in qua sunt plures. ut dicitur per metaphysicam. et tertio politico. Ad hoc dicitur quod civitas civilis habet se sicut totum. civitas autem domestica sicut pars. eo quod civitas componitur ex domibus et vicis tanquam ex partibus. totum autem est dignius suis partibus siue sua parte. Unde considerando civitates in se. tunc civilis dignior est domestica. ut statim ostensum est. sed considerando eas quod ad sua principia et modum principandi tunc domestica est dignior. ut patet ratione autem ratione. sic patet non solum sed aduersus rationem.

Dubitat octavo utrum ars rem faciens et ea vivens sit

dignior arte quam facit rem et non vivit ea. Et videtur quod sic quod facere rem et vivere ea est maioris perfectio quam facere rem et non vivere ea. Ad hoc dicitur quod tres sunt gradus dignitatis artium. Primus est artis que non rem facit sed vivit ea. Secundus que rem facit et non vivit ea. Tercius est que rem facit et vivit ea. Et sic patet quod dubium est falsum. Nam sic ars fabulis melior esset arte militandi. quod est falsum. Ad rationem dicitur quod usus rei non addit perfectionem sed magis imperfectionem.

Dubitat nono. utrum economice sit domum constituere. Ubi sciendum quod idem est domus et economica. et ergo unum constitueret reliquum. In hoc capitulo primo etiam ponitur definitio civitatis talis. Est domus pluralitas personarum et possessionum habundans ad bene vivendum ordinata. Et illa definitio est materialis. et in ea ponitur pluralitas domorum cum aliis precibus sequentibus per definitum. Et dicitur habundans ad vitam ville. Et addit ad bene vivendum propter discordiam. que in civitate esse non debet.

Dubitat decimo. utrum persona sit civitas. Respondeatur quod non. imo nec provincia et civitas. quod excludit illa a definitione. cum dicitur domus pluralitas. quod ibi non est vera provincia ubi est domus pluralitas. Et sic etiam dicitur de politica oligarchia. que non est vera civitas. quod ibi non est vera concordia civium. Tamen civis primo dicitur a civitate secundo dicitur ab apparitione. tertio dicitur a dispositione. Et secundum hoc civis dicitur tripliciter. Primo ut est homo politicus subditus legibus et bonis consuetudinibus civitatis in bene obediendo et regendo. Secundo ut homo politicus in habitans civitate. Tercio ut est homo cui est potestas communiandi principatum consiliatio et iudicatio.

Dubitat undecimo. utrum domus sit principale in civitate. Respondeatur quod non intelligendo de potestate perfectionis. Civitas enim habet se sicut totum. et domus sicut pars eius. modo totum est perfectius sua parte. Et si diceretur tamen domus minus requiritur quam civitas. ergo erit perfectior. Teneat prima quod illud est perfectius quod minus requiritur. Respondeatur negando primam. quod per hoc non attenditur perfectio alius sequitur quod lapis esset perfectior homine. quod est falsum. et.

Ars pro domus homo est et possessio. Cum autem primo in minimis natura singulorum reperitur et de domo similiter se habet secundum hesiodum. oportet utique prius dominum in domo vivere et bene arantem habere. Hec quod de nutrimenti gratia. primum autem liberorum. Quare oportet utique quod de uxoris statu sunt tractanda bene disponere. Hec autem esse qualem oportet eadem esse instruire.

In secundo capitulo philosophus docet quomodo primo cura debet de partibus domus. Pro quo sciendum quod presunt duplices. scilicet principales et minus principales. Principales sunt domus et possessio. Minus principales sunt vir et uxor. et ille presunt ordinare ad precreandum liberos. alie pro ad generari nutrimentum et conservandum. Et maxima cura ipsius economice (quod ad ipsum pertinet) est quod bene regat uxorem et familiam. quibus distincte compositis rectori domus facilius cetera erunt ad ordinandum et ad acquirendum. Sicigitur per intentionem philosophi in hoc secundo capitulo. Ad cuius evidentiam meliorem erunt tria dubia.

Liber secundus

Dubitatur primo

An qlibet hō sit ps cōitatis domesticæ. Et videt q sic ex hoc capitulo. Oppositū pz de heremita. q est hō z en nō ē ps domesticæ cōitatis. qz tñ sibi ppi uiuit. Ad rationē igit aū oppositiū factā dī qz pbs vult q ille qui sic opatur est ps cōitatis domesticæ. et sic dicit pbi in lra intelligitur indefinite et nō vltter.

Dubitatur scdo. vtz tñ tres sunt pres dom⁹. Et videtur q sunt pauciores. nā vir et mulier sufficere videntur. Scdo videt q sunt plures. qz vltra illas adhuc sūt filij serui et ancille. Tercio barbari vrebant suis vxoribus ad arandū. qz sufficiunt due pres. Ad hoc dī qz tñ tres sunt pres materiales domus. scz vir. vxor. et bos arans. Ad pma igit rōnem dī qz ipa arguit de pibus min⁹ pncipalibz. Ad scdm dī qz filij includunt in patre sicut effectus in sua causa. et seruus includit in dño sicut correlatiū in suo relatiuo. Ad terciā dī qz barbari in hoc errauerunt. vnde recta rō hoc nō dicitur zē

Dubitatur tercio. an finis vxoris sit generatio plis. Et videt q nō. Nā finis est pmi in intentōe. sz sic non est hic. qz zē. Scdo sic. vxor quādo qz est nimis iuuenis qñqz nimis senex. et sic eius finis nō est generatio plis. Ad hoc dī qz finis immediatus z ppinquus mulieris ē generatio plis. sz finis mediat⁹ z remot⁹ est saluatio vxoris. qz sit p saluatōem filioz. Et p hoc pz responsio ad pmi. Ad scdm dī qz cū ē nimis iuuenis tūc sufficit generatōnis plis intentio. sz si est nimis senex sufficit qz pus p generatōne plium laborauit. sic etiam si ē sterilis sufficit. pcreandi intentio.

Possessionis autē prima cura de ea que ē in naturā. fm vero naturam laboratoria pōr ea que ē a terra. vt metallica z alia hmoi Georgica aut maxime qz iusta. nō em inbumaniter nec violenter sicut bellice. Amplius autez et eoz que fm naturam sunt. Naturaliter autez a matre nutrimentū omībus est. quare et hominibus a terra. Adhuc autem ad fortitudinem multū confert. nō em sicut fabrilis corpora inutilia facit. sed supfluitas corporis foras pergere et laborare. Amplius aut potentiam periclitari aduersus hostes. horum tamen possessiones tantum sunt extra domum.

In hoc tercio capitulo docet quatuor. Primū est q cura pma de possessionibz economi debz ēē agriculturā. qz magis iusta ē qz alia ars humana. Scdm qz agriculturā magis est naturalis. qz a terra nutrimentū capimus tanqz a matre. Tercio qz agriculturā pfortat corpus. qz (vt dicunt medici) modicū laborare pfortat corpus. et etiā circa artē illā nō pstat adeo magn⁹ labor sicut circa alias artes. Quarto agriculturā dat fortitudinem resistendi inimicis. Ad euidentiam huius capituli erunt quatuor dubia.

Economicorū

Dubitatur primo.

Utz inter possessiones naturales maxima cura economi debet esse agricultura. Et videt q nō. qz plus debet curare de seruis et de bonis factis. nam illa plus cōferunt fructū ad necessaria. qz Ad hoc dī qz agricultura magis Ad rōem igit negat aū quo ad pmi. sz em iste dignior sit. tñ ager plus valet ad indigentia releuandā qz p agriū vita hois pseruat. qd nō sit p seruū. qui met de eo ducit vitam. De alijs duobz dī qz nō pferūt maiorem fructū. qz sine illis homo viuere pōt. sed sine cultura agrozum viuere non potest.

Dubitatur scdo. quare agricultura sit maxime curanda. Ad hoc dī qz ad pbarōem illius sunt quatuor rationes. quas recitat pbs in hoc capitulo. Et pma est. qz ista ars est magis iusta. z hoc in comparatōe ad alias artes. Scda est. qz ipa est magis naturalis. Tercia est qz pferit fortitudinem naturālē z corpālē. Quarta est. qz p eam inimicis fortiter resistitur.

Dubitatur tercio. vtz opus agriculture sit facili⁹ ope fabili. Et videt q nō. qz ad opus agriculture requirunt qz plures pedes. ad opus aut fabrilē sufficiunt manibz. Respondet q opus agriculture est facili⁹ arte fabili. plures em colunt agros qz sunt fabri. z qz illd qd difficile est fugit. ars at fabrilis magis fugit. qz est difficilior. Ad rōem qz dī qz in arte fabili totū corp⁹ laborat. licet nō moueatur localiter. et sic fortius laborat et intensius qz ille qui colit agrum.

Dubitatur quarto. An expediat ciuitati agricolas ēē in bello. Et videt q nō. qz ymius instrumenti vnicū tñ debet esse officiū. vt pz pmo politicorū. qz agricole nō debent bellare. Scdo. nō expedit ciuitati in bello habere inepptos. quales sunt agricole. Tercio. silt nō expedit sutor ex silt rōne. Rūder qz expedit agricolas esse in bello. qz fortes sunt et robusti. Ad pmi igit negat maior. Ad pmi dī qz loqur de officijs pncipalibus. cū quo stat qz vn⁹ p habere plura officia min⁹ pncipalia. Ad scdm dī qz agricole ppter expientia non habent. sz magis ppter resistentiā. Ad terciū dī negatō pnam. qz nō ē silt. agricole em vtunt arte bellica alia ratione qz si sutor vteretur arte pistoria. Primū pz. qz agricola fugit qñ est fugiendū. modo fuga est alicui⁹ fortitudinis et versatur circa bellum. vt pz qzto ethicoz sed sic nō est in alijs.

Omniū em de coninge prima curat

Comunicatio em naturalr scie ac masculi est pcpue. Presuppositū est qdem a nobis in alijs qñ multa fm naturā affectant opari. sicut et aliud vnūquodqz. Impossibile est autē feminā sine masculo. z masculū sine fcia hoc efficere. Quare de necessitate hmoi eoz consistit in cōicatōe societas. Quare in alijs quippe aiali bus naturalr hoc existit. Inquātū pfectōis magis picipant in tantū nō solummō gratia plis pcreande. In viris autē prudentioribz magis

Cū commento

determinatum est. Apparent euenire etiam magis auxilia facta et amicitie et cooparōnes adinuicem. In homine tamē magis qm̄ nō solū essendi vix etiam bene essendi gratia coopatores sibi inuicem masculus et femina sunt. Etia filiorū natura nō ministerij causa solū. s; utilitatis. Que em̄ potētes ipotentib; fecerunt itēz ipotētes re-
petunt. a potentib; etiam in senio ipotentes effecti sunt. Si aut et natura replet hoc periodo sp̄ esse. cū per vnū nequeat p̄ specie. tamē sicut p̄ ordinata fuit virtusq; natura masculi et femine ad cōmunicatōem. Omnia em̄ assumpta vtiliorē habere virtutē ad cōmunicatōem. s; p̄traria q; dem ad idē p̄o pueniētia. Aliud qdē forte. aliud p̄o fragile fecit. vt illud magis se custodiat p̄t more. Aliud vlciscat p̄ fortitudine. et istud querat p̄ fortitudine q; foris sunt. illud p̄o saluet q; intus sunt. Et ad opatōem illō qdē oportet potēs et robustius. Illud p̄o ad exteriora debile. Istud vero ad quietem deterius. ad motum aut salubrius. Et de filiis qdem generatōem p̄p̄iam vtilitatem vero cōmunē. Horz quidem vero est nutrire. horz vero edocere est.

In hoc quarto capitulo plus docet q; cōmunicatio viri et mulieris sit maxime naturalis. Ideo econo-
mus debet habere maximam curam de vxore. quod intelligit de istis que sunt in domo. Nā nec vir nec mulier potest sine tali cōmunicatōe naturalia exercere. Secundo docet q; cōmunicatio a brutis differt a rationalibus. primo in hoc. q; talis appetitus in brutis solus est appetitus naturalis. sed in hoīe fit et vtroq; tam ex p̄te appetitus naturalis q; rationalis sunt. Secundo differt. q; talis cōmunicatio in brutis fit solū p̄pter generatōem filiorz. s; in hoīb; nō p̄pter hoc. sed vt in defectu parentū filij succurrant eis. et eōuerso. Tercio q; p̄ hōī cōicatio viri et mulieris vir et mulier acq̄runt sibi eē p̄petuum et summū bonū apperere. qdē ē maxime naturale. Etia talis cōicatio est naturalis. q; natura dedit viro et femine instrumenta generandi. Fecit em̄ virū fortem et mulierē debile. ita q; vir defendat mulierē. Etia vir debet videre q; sunt extra domū et ea p̄curare si fuerint necessaria. Mulier vero ad ea q; sunt in domo. vt ad filios et filias vt illa p̄seruentur. et sic erit bona p̄portio. Ad euidētia istius capituli erunt tria dubia.

Dubitarur primo.

Utrum si filius et pater ambo sint in extrema ne-

uersoris

cessitate constituti plus sit subueniendum patri q; filio. Et videtur q; plus patri. Nam magistris parentib; et dijs nō potest reddi equalens meritū. ergo erit plus patri subueniendū q; filio. Ad hoc dicit q; pater plus diligit filium suū q; eōuerso. ergo plus debet filio subueniri q; eōcontra. Teneat p̄sequētia. nam illud quod plus diligitur. illi plus est subueniendū. Antecedens p̄batur. q; illud plus diligitur qdē est p̄ sua q; illō quod nō est p̄ sua sic est de filio. g. Ad rōem dī q; plus ē subueniendū filio p̄pter rōem statim factam. Et negat p̄na. q; sibi rōne p̄bare q; plus esset subueniendū patri q; deo vel sibi p̄p̄. qdē nō est dicendum.

Dubitar secundo. vix plus sit obediendū patri q; alteri. Rūdetur q; alteri. q; deo magis obediendū est q; patri. imo inter dū etiā obediendū est p̄latis et.

Dubitar tertio. vix vir et mulier sint eiusdē sp̄ei. Vbi sciendū q; quatuor sunt p̄tutes cardinales. vt pater q;ro ethicoz. s; p̄tancia. fortitudo. iusticia. et p̄uētia. Et etiā sunt quatuor doctores cardinales in q; vniū s; sicut ianua in cardinib; . Vbi ḡra. p̄tantie cōrūder s; nitas. fortitudini robur. iusticie pulcritudo. et p̄uētie cōrūder agilitas. Vnde q; intē? pueniūt tales doctores sunt magis p̄tiosi. et sic ē de viris. g. tales sunt magis virtuosī. Ipi em̄ sunt pulchriores. robustiores. agiliores. et saniores. loquēdo tū de tota sp̄e. Et sic p̄z q; viri et mulieres dūnt fm̄ magis et minus. Illa em̄ nō diuer-
sificant speciem. et sic patz responsio et.

Rimo quidē igitur leges ad vxorem non iniuriari. sicem nec ip̄e iniurias patietur hoc etiam cōmunis lex sequitur. Et sicut picta /
gorici dicunt tanq; famulam ductam de lare ne qua; decet opinari. nec iniuriandum decet. In iuriam quoq; dico cōmunicatōis viri qui foris sunt. De coitu vero nec indigere nec tanq; absentem abstinere non posse. sed taliter vti q; sufficiat presente et non presente. Unde etiam bene habet quod Hesiodus dicit. Oportet puellam ducere vt doceat bonos mores. nam dissimiles morū nequa; amabiles. De ornatu autem etiam sicut nec moribus oportet elatos ad inuicem appropinquare sic nec corporibus. Denatus autem nihil differens est locutōis traditum in apparatu adinuicem.

In hoc quinto capitulo plus docet quatuor documenta. Primum est. vir nō debet facere iniuriā mulieri. Ratio est. q; alis viceversa ip̄a viro faceret iniuriā. Et intelligitur documentū sic. Vir nō debet coire cū alia muliere sibi illegitima. Secundū documentū est. vir suam vxorem cognoscere debet temperate. Rō est. q; si nimis modici. tunc daret mulieri occasione peccandi. Si nimium posset destruere eam. Tercium documentū est.

Libet secundus

melius est contrahere cum virgine q̄ cum vidua. Ratio est. quia virgo melius compelli potest ad viuendum. Pm beneplacitum viri q̄ vidua. Quartum documentum est. Expediens est q̄ vir et mulier habeant ornatu coequales. Ratio est. quia alias inter eos oriri posset discordia si in ornatu essent inaequales. Et sic patet intentio philosophi in hoc capitulo.

De possessionibus autem primum quidem ac magis necessarium quod optimum et principalissimum. Hoc autem est homo. Propter quod decet primo seruos studiosos ordinare. Seruorum autem species due sunt. scz curatio. et operatio. Quia vero videmus q̄ doctrine equales quosdam iuvenes faciunt necesse est ordinantem nutrire doctrinis. quibus attendenda sunt opera liberaliora. Colloquium vero ad seruos nec iniuriari nec per dissolutos p̄mittere. et liberalioribus quidem honorandus operatoribus pluralitatem cibariorum. Et quoniam potatio vini iniuriosos liberos facit et mulieres gentes a bonis sicut carthodonenses in exercitu. manifestum est q̄ de hoc aut nihil aut parum est dandum. Existens vero tribus operibus. pena. et victu. Aliud quidem nec puniri: nec operari victum habere iniuriosos facit. Aliud vero penas et opera habere. victum autem non violentum et debilitatum facit. Restat ergo opera dare et victum sufficientem. Nam sine mercede impossibile est dominari seruo. merces autem victus sit sicut et in alijs. Quando bonis bonum non fit et melioribus melius. nec p̄mia bonitatis. sed malicie peiores fiunt. sic et de seruis. Propter quod et deliberare oportet et distribuere singula condigne. et victum et vestitum ocium. et penas vero et opere imitantes medicorum veritatem. utilitatem medicine respiciendo. quoniam farmacia non esca propter cōtinuitates. Genera vero ad opera de seruis sunt optima. que nec timida. nec fortia valde. Atque

Economicorum

enim inique agunt. valde enim timidi non patiuntur. et valde iracundi non obediunt. Oportet enim in omnibus finem ponere. Iustum enim et moderatum libertatem in meritum ponere. volunt enim liberare quando meritum est et tempus determinatum.

In hoc sexto capitulo philosophus docet de interiori possessione domus. scz de seruis. de qua nouem ponit documenta. Quorum primum est. seruus est prima et necessaria possessio economi. Cuius ratio est. quia est optima et principalissima pars domus. Secundum documentum est oportet ordinare seruos studiosos. Ratio est. nam ex quo prima et necessaria possessio est. vt dicit documentum primum. ergo oportet ordinare seruos studiosos a quorum bonitate possessio dependeat. Unde seruus est organum animarum actuum et separatim alterius homo existens. Organum dicitur loco generis. quia domus per seruum operatur tanq̄ per organum. Secundo dicitur (animarum) ad differentiationem inanimatarum. Tercio dicitur (actuum) ad differentiationem instrumenti artificis. Quarto dicitur (separatum) propter manus et pedes. Quinto dicitur (alterius homo existens) Nam seruus non est sui ipsius. etiam dicitur hoc ad excludendum oues et boves. Tercium documentum est. expedit vt dominus seruum a natiuitate nutriet. Cuius ratio est. quia propter bonum sibi impensum diligentius laborat et suas fidelius respicit operationes. Quartum documentum est. economus debet loqui seruis suis modesta et non iniuriosa vel scandalosa. Cuius ratio est. quia si dat seruis verba iniuriosa. tunc prohibentur a labore. Si etiam dat eis verba nimis suauia. tunc reddit se cōtempnibilem. quia nimia familiaritas contemptum parit. Quintum documentum est. economus debet ordinare diligenter seruis suis cibaria in copia. Cuius ratio est. quia in hunc finem serui laborant vt satientur. Sextum documentum est. economus nō debet seruis suis dare vinum. Et ratio est. quia non debet filiis suis dare vinum. quibus magis videtur licere potio vini. ergo nec seruis licet. Antecedens patet. nam propter vinum forte recederent a labore. quia vinum et mulieres faciunt apostatate sapientes. Septimum documentum est. economus debet dare seruis suis opus et penam determinato tempore et victum sufficientem. Ratio est quia si dat eis victum sine opere. tunc facit eos lassatos et inobedientes. Si vero dat eis opus sine victu. tunc fiunt nimis debiles. Et per penam intelligitur opus laboriosum. Octauum documentum est. serui non debent esse timidi iracundi. fures. nec passionari. Ratio est. quia si sunt timidi non sustinent ardua. Si iracundi. non verentur dominum. Debent igitur esse mediocres. Nonum documentum est. economus debet dare seruis quandoq̄ dare ocia. quandoq̄ autem labores. tamen moderate. Ratio est quia (vt dicitur in ethicis) requies et ludus necessaria sunt vite. Sic igitur patet intentio philosophi quantum ad presentem tractatum.

Species vero economice sunt quattuor quas circa res oportet habere. Est enim acquirere possibile. oportet esse et ea vero custodire. Si vero nonnulla utilitas acquirendi nec non esse ornatum et usum utilem. Horum enim gratia illius egemus. distinguere tamen oportet singula. et magis fructifera oportet esse. et sic operationes distribuere. Ad custodiam vero et latrocinis licet uti. Attica vero dispositio utilis. retribuentes enim omnia emunt. Et horrei dispositio et positio non est in dispositionibus peioribus. Et per ipsum vero omnia ordinari. et singula ad ipsum respicere. Et dyoy dicebat. nemo aliena ut propria curat. Unde quicquid conuenit per se fieri oportet et curam habere et persanare. Et libij proverbium bene habet. Alius quidem interrogatus quid magis equum impingat. domini oculus. Libij vero interrogatus. quale stercurus ad agrum optimus. domini vestigia dixit. Custodienda quidem igitur alia ipsum virum. alia vero uxorem. Et utriusque distinguantur opera dispositionis. Et ad hoc distinguendum. in pueris quidem dispositionibus seu ordinatibus raro. In his vero que sub cura sunt sepe. Non enim possunt bene nisi appareant bene imitari. nec in alijs erit cura. Unde impossibile negligentibus dominis super astitores sollicitos esse. Cum autem hec ad virtutem bonam et ad dispositionem utilia. oportet prius dominos servare surgere. omnibus surgere et dormire utili mos. et nunquam sine custodia domum esse. sicut et civitatem. Et quecumque oportet eorum facere nec nocte nec die omittere. Surgere tamen de nocte hoc enim ad sanitatem et ad philosophiam et ad bonam dispositionem utile.

In secundo tractatu prius determinat de speciebus economice capiendi economicam pro habitu quo quis domum suam bene regit. Et iste tractatus dividitur in duo capitula. In primo ponit tria documenta. Quorum primum est. quod quattuor

sunt species economice. scilicet acquisitiva custodia ornatu et usus. Secundum est. quod economus debet plus curare fructifera. Ratio est. quia illa valent ad conservationem domus. Tercium est. quod omnia (que pertinent ad domum) economus debet custodire. ut eis tempore necessitatis uti possit. Ad evidentiam autem meliorem predictorum erunt tria dubia.

Dubitatur primo

Utrum quis possit bene appetere divitias virtuose. Et videtur quod non. quia tunc fieret avarus. Ad hoc dicitur quod divitie bene possunt virtuose appeti. et maxime ille que consistunt in operationibus naturalibus et artificialibus. Ad probationem dicitur. quod ipsa procedit indiffinita et non universaliter. ergo etc.

Dubitatur secundo. verum divitie sunt in infinitum appetende. Ad hoc dicitur quod non. quia homo est potentie finite. modo finitum non debet appetere infinitum. Et si diceres. tamen illiberalis non appetit in tantum quin eius appetitus plus desiderat. ergo etc. Respondetur quod liberalitas non solum consistit in accipiendo. sed etiam in exponendo. scilicet quomodo qualiter quoniam et sic de alijs circumstantijs.

Dubitatur tertio. verum quis possit actualiter appetere divitias in infinitum. Respondetur primo. si intelligitur quod inclinatio est infinita. vel quia appetitus est infinitus et sic est falsum. Secundo respondetur sic. quod illa res que appetitur sit infinita. et sic iterum est falsum. Tercio respondetur. quod quantumcumque aliquis appetit divitias. tamen potest adhuc plures appetere. et sic potest concedi finem quod habetur primo politiceorum. scilicet quod appetitus divitiarum crescit in infinitum.

A modicis quidem rebus atticus modicus usu fructuum utilis dicitur. In magis

nis autem divitiis his que ad annum et ad mensem consumuntur. Idem de suppellectiliis vestimentorum que quotidie. et eorum que raro. hec tradenda sunt semper astantibus super his. Et eorum custodiam per tempus aliquod faciendum. ut non lateat quod saluum et quod deficit. Domum etiam ad res custodiam construendam ad sanitatem et salutem ipsarum que intus. Dico autem rebus putris victualibus et indumentis. qualis expedit et victualium. quia sicca et qualia humida. Aliarum quoque rerum. qualis locus amicis et servis et liberis. feminis et masculis et extraneis. Domus oportet quidem frigidam esse pro estate. calidam vero pro hyeme. Hec etiam versus sit borearum et non equaliter lata. Videtur etiam in magnis economis utilius hostiarum esse. quam in alijs sit inutillis. ad salutem intrantium et eorum. Ad bonum

Liber secundus

vero vsum vasorum latonicū Oportz em vñū quodq; in suo loco poni. sic enim paratum ex/ istens non queritur

In scō caplo phs docet de alijs speciebus economice. z ponit tria documenta Primū. Ecomus est sicut indus/ trialis Rō quia cōfert vilitatē cōitari domesticē. Secū/ dum. Ecomus d; curatorib; supellecilia cōmittere et intelligit si h; Tercū. in domo debent esse anguli diversi Rō. quia diuerse res diuersimode debent custodiri. et. ad euitandū ne p;traria ponatur in eodē loco. Etā extra nei non debent scire secreta economoz. Et domus eorum debet esse quo ad ostium z fenestras versus boreā. quia il le ventus serenus est z san⁹ p; corpore Etā expedies ē q; in domo sint ostiarij nō pfecti s; claudē vt meli⁹ inspiciant in trātes z exētes. z vt se in alijs nō occupēt. Ultimo circa primū arēdēda est sufficiētia pñū dom⁹. q; oēs ptes do/ mus hñt se vt mēsurā aut vt mēsuratū Si pñū sic est mī nister. Si scdm h; est dupl; aut tales res sunt q;ate aut in q;ate. Si primū hoc est tripl;. vel aīa intellectiua z sic ē sen sus. vel sensitiua vt boues. vel vegetatiua vt arbores Si scdm hoc est dupl;. vel sunt ab intra vel ab extra. Si pñū sic est familia Si scdm sic est ventus

Onā mulierē oībus que intus sunt dñari oportet curam habentē oīm fm scriptas leges. non pmittentem ingredi vllum. si non pcepit vir. cauentē pēipue verba forēntiū mulierum ad corruptionē aīme et que intus sibi contingunt vt sola faciat. et si qd sinistre ab ingredientib; fiat. vir h; causam dñam extēte expensaz z sumptuū ad festiui/ tates quas qdem vir pmiserit. Expensis tñ et vestimento z apparatu minori vtentem. q; etiā leges ciuitatis pēcipiant. Considerantē quo/ niā nec qstus vestimentoz differēs forma nec auri multitudo tanta est ad mulieris virtutem quanta modestia in quolibet ope. z desiderium honeste atq; compositē vite Est em qlibet ta/ lis ornatus elatio animi. est z multo certior ad senectutē multas laudes sibi z filijs suis retri/ buendo Taliū qdem igitur ipa se in animū cō posite vite debet dñari. Indecens em viro vi detur scire que intus sunt In ceteris vero pōib; viro parere intendat. nec quicq; ciuiliū audies nec aliquid de his (que ad nuptias spectare vi dentur) velit peragere. sed cum tempus exigit

Economicoz

propos filios filiasq; foras tradere aut recipere intus. tunc autem pareat viro in omībus. et si mul deliberet z obediat si ille precipit arbitras non ita viro turpe eroum que domi sunt quicq; peragere. sicut mulieri que foras sunt quicq; perquirere.

Sic est scōs liter economicoz. in q; phs dētermīat magis pplere de cōicātōe viri z vxoris ad inuicē et pñer duos tractat⁹ In pmo dēfīniat de q;buldā pñis viri z mulieris. q; in cōitate eoz nō seruāda. Primus aut tractat⁹ pplectit qñq; capla In q; pmo dētermīat qñter mulier d; se hñt ad ea q; sunt circa virū. de q; erūt octo do/ cūmēta cū vna dubitātōe Primū. mulier sp d; dñari hñt q; nō in domo. Rō q; vir nō p; singla respicere. Sed; mu liernō d; admittēre q; intrent extranei sine licentia viri. cu ius res sunt rōnes. pma ne sciat; secreta domus. scda ne mulier diffamet. tertia ne vir inclamet mulierē. Tercium. mulier d; esse dñā sumptuū z exponendop in domo. p; rōne pmi. Quartū. mulier nō d; vt victu z vestitu maio ri q; est mos in ciuitate Ratio. q; aīa de ea fieret suspicio. Quintū. mulier nō debet se intromittere de magnis z ex cellentibus. Rō. quia aīa fieret ingrata viro. Sextum. si fi lius d; ducere vxorem aut filia maritum expedit vt fiat ex deliberatione viri z mulieris Septimū. mulier non debet facis viri cōtradice. Ultimū. turpius est mulieri se in/ tromittere de magnis q; viro se intromittere de paruis. Ratio. quia primū excedit potentiam mulieris. secundus vero non excedit potentiam viri

Dubitat. si esset mulier q; virū nō haberet. vtrū talis d; se intromittere de magnis. Ad hoc d; q; in aliq; lib; pñ; ta h; onestis. sed in arduis debet amicos inuocare

Ed arbitrari decet ppositam mulierē vt ri mores z vite sue leges sibi iponi a deo sibi impositas cum nuptijs z fortuna pñunctas quos eqdem si sapiunt humil; z sapienter ferat facile regat domum. si vero nō difficilins Pro pter quod decet non solum eā ptingit viruz esse ad rez. psperitatē z ad aliam gloriā vnanimē eē ac iuxta velle seruire. verum etiā in aduersita tibus. Si qd aut in rebo de erit vel ad corpo/ ris egritudinē vel ad ignorantiam anime mani festa dicat queq; optima. z in decentib; obseq tur. Preterq; turpia q; agere aut sibi nō dig/ num aut memorē esse. si qdem vir aīe passione ad ipam pacauit. de nibilo cōqueratur qñ hoc illo nō pagentē. sed hec oīa egritudinis aut ig/ norantie pene z occasiōe peccatoz. Quāto em q; in his diligenius obseqtur. tāto maiorem

gratiā obtinebit. cū curatus extiterit. et cum ab egitudine fuerit liberatus. Et si qđ eo iubēte bñ habentiū nō paruerit mulier. multo magis sentiat a morbo curatus. Propter qđ decet timere hñmōi. In alijs aut multo diligentius obsequi qđ si ipa empta venisset ad domū. magno em̄ precio empta fuit. Societate namq̄ vite et liberoꝝ pcreatōe in q̄bus nihil magis nec sanctius fiet. Adhuc mulier siqđem cum felici viro vixisset. nō quoq̄ silr fieret diuulgata. Siqđem non. modicū est nō vti bñ p̄speritate et nō humiliter. verū etiam aduersitate bene sufferre multo magis melius merito honorat. In multis doloribz et iniurijs esse et nihil turpe pagare fortis animi est. Quare qđem igit̄ decet in aduersitate virum nō puenire. Si vero sibi quicqđ mali ptingat arbitrari. hāc optimā laudē sobrie mulieris. Existimantē qm̄ nō alceste tanqđ sibi acq̄rere gloriā. nec penelope tot et tantas laudes meruisset si cū felicibz viris vixisset. Nunc aut admeti vlixis aduersitates pauperat eis memoriā immortalē. facte em̄ in malis fideles et iuste viris a diis non immerito sunt honorate. Prosperitates em̄ facile inuenire p̄cipātes. aduersitate aut nolunt cōicari nisi optime mulier. Propter quod multo magis decet virum honorare et in verecundia iō habere si scit pudicitia et opus aiositatis. filius fm̄ berclē non seq̄tur mulierem. ergo qđem in typo legū et morum oportet se custodire

In secdo caplo ponit q̄tuor documenta. Primū. mulier dz sequi mores sui viri. Scdm̄. mulier dz esse patiens cum suo viro nedum in p̄speris. sed etiā in aduersis. Tercium. mulier debet orare deum ne cōtingat ei virū in aduersis p̄ire. Quartū. mulier nō debet verecūdari si a viro non parit filium pulchrū. neq̄ de eo qđ vir non sit diues

It̄ aut in sillibus leges adinueniat vxoris ad vsum. qm̄ ad domum viri tanqđ socia gratia filioꝝ et vite venie relinquēs domū genitorū viri et sui noīa habitura. q̄bus nihil quidē

sanctius fiet. aut circa qđ magis vir sane mētis studebit qđ ex optima et p̄ciosissima muliere liberos p̄creare. Senectutis pastores q̄si optimos et pudicos custodes patris ac matris ac totius domus p̄seruatores. qm̄ educati quippe recte a patre et a matre sancte atq̄ iuste ipsi vtētes. q̄re merito boni fiūt. hoc aut nō obtinētes patient defectū. Exēplū em̄ vite nisi filijs parētes dederit purā et excusabilez cām ad inuicē habere poterant et timorē. ne p̄cepta filijs cum non bene vixerint ad interitū ip̄is erit. Propter qđ em̄ nihil decet omittere virū ad vxoris doctrinā. vt iuxta posse q̄si ex optimis liberos valeant procreare. Ete m̄ agricola nihil omittit studendo vt ad optimā terrā et maxime bene cultā bonūz semē p̄serere. expectans itaq̄ optimū sibi fructū fieri. et vult p̄ ea mori vt de uastari nō possit. et si sic cōtingit mori cum inimicis pugnando. et hñmōi mors maxime honorat. Vbi autē tantū studiū fit p̄ corp̄is esca. ad quā semen aīe confundit. qđ si p̄ liberis et matre atq̄ nutrice. nōne ore studiū faciendum est. Hoc em̄ solo esse om̄ie mortale sp̄ et immortalitatis esse p̄cipat. et sic om̄es petitiōes et orationes diuine p̄manēt patronoꝝ. Vñ qđ p̄tenit b̄ deos negligere videt. p̄pter deos itaq̄ eē corā quibz sacra mactant et vxorē duxit. et multo magis. qđ se post parētes vxori tradidit ad honorē

In tercio caplo ponit tria documēta. Primū. vir debz studere vt inueniat leges qđ faciat optimā mulierem. et ex p̄nti optimos filios ḡneret. Et puer obtinebit nomē patris qđ intelligit de cognomine. Scdm̄. vir dz studere vt faciat bonos filios. qđ als nō sunt apri ad hereditatē patris adeundā. Tercūz. in cōitate domestica melius est p̄curare filias ad felicitatem et beatitudinem

Primus honor sobrie mulieris ē. si videtur virum suū obseruantē sibi castitatez. et de nulla alia muliere curam magis habentem s̄ p̄ ceteris oībus ppriā et amicā et fidelē existimātē. tāto etiā magis studebit se eē talē mulier si p̄gnouerit fideliter atq̄ iuste ad se virū amabi

Liber secundus

lemesse. et ipsa circa verū iusta et fidelis erit. Ergo et prudentem virum non decet ignorare nec parientis qui sui honoris sunt. nec quod uxoris. et filij proprij decens et tribuens unicuique que sua sunt. ut sic factus et iustus multo grauius fert quisque honore suo priuatus. Neque si aliorum qui viderem multa dedit propria auferendo libenter acceperit. Nil quoque iustus ac proprius est uxoris ad virum quam societas et honor fidelis. Propter quod non decet hominem sane mentis ut ubicunque contigerit ponere semē suū. nec ad quālibet accesserit proprium immittere semē. ut non de generibus libris et iniuris filia liberis legitimis fiant. ut quidem sic uxor honore priuatur suo. filijs vero ad opprobrium adiungatur. De his igitur omnibus viro reuerentia debet. Appropinquare vero debet virum eius uxori proposito. et cum multa honestate modestia. et timore dando verba coniunctionis eius. quod bene habet ac liciti operis et honesti multa modestia et fide utendo. Parua quidem et spontanea remittendo peccata. et si quid aut per ignorantiam deliquit moueat: nec metu incutiat sine pudore et verecundia. Nec etiam sit nimis negligens nec seuerus: talis quidem passio mulieris meretricis et adultere est. Cum verecundia autem et pudore equaliter diligere et timere libere mulieris est ad proprium virum. Duplex enim timoris species est. alia quidem sit cum verecundia et pudore. quam vtuntur ad patres sobrij filij et honesti. et ciues compositi ad benignos rectores. Alia vero cum inimicia et odio: sicut serui ad dominos. et ciues ad tyrannos iniquos et iniuriosos. Ex his quoque omnibus eligens meliora uxorem sibi concordem et fidellem et propriam facere decet. ut pūte viro et non vereatur semper. et non minus ac si prius adesset. et tanquam reus omnium curatores: et quoniam vir abest ut sentiet uxor quod nullus est melior sibi. nec modestior nec magis sibi proprius viro suo. ut ostendat hoc

Economicorum

in principio ad consue bonum semper respiciens non cuius quis nocina sunt in talibus. Et si ipse sibi maxime domine. optimus totius vite rector existit. et uxorem talibus viti decēbit

Am nec amicitia nec timorem sine pudore nequaquam honorauit homerus. sed ubi amare precepit cum modestia et pudore Timere autem sicut helena ait dicens. priamus reuerendus ac metuendus est mihi et terribilis amantissime socer. nil aliud dicens quam cum timore ipsum diligo et pudore. Et rursus ulixes ad nausicam dixit. Te mulierem valde miro et timeo. Arbitratur enim homerus sic ad inuicem virum et uxorem habere putans ambos bene fieri taliter se habentes. Nemo enim diligit nec miratur peiorem unquam se. nec etiam timorem cum pudore. sed hominū passionēs contingunt ad inuicem melioribus et natura benignis timoribus cum scia ad se mulieres: Hunc habitum ulixes ad penelopem habens in absentia eius uxorem nihil deliquit. Agmen non autem propter celsitudinem ad eius uxorem peccauit. in ecclesia ducens mulierem captiuam. et non bonam. imo ut dicam barbaram: in nullo tamen deficere. Licitimēstra non eadem bene ex se liberos habentem neque virum communicare visus est. Qualiter enim iuste (qui ante quam sciret illam qualis fieret erga se) nupper violentiam duxit. Ulixes autem rogante ipsum atlante filia sibi cohabitare. et promittente ipsius facere immortalē. nec ut fieret immortalis perdere presumpsit uxoris affectum. dilectionem. et fidem. maxime arbitrans penam suam fieri si malus existens immortalitatem mereatur habere. Nam cum filia atlantis Circe iacere noluit propter amicorum salutem. immo respondit ei. quod nihil dulcius eius patria posset videri. quamvis aspera existente. et orauit magis mortalem uxorem filium videre. quam viuere sic et finit et uxore sua fidem suam seruabat. pro quibus recipiebat equaliter ab uxore sua

Cum commento

In quarto et quinto capitulis principale dictū philosophi est q̄ economus debet studere vt p̄ceat sibi optimos filios Et alia (que resumit) sunt p̄habita

Atque etiā et autor in vltis oratiōe ad nauicam honorare. maxime vi-
ri et vxoris. cum sit nuptus pudicā
societatem. Orauit enim deos sibi dare virū
et domum et vnanimitatem aptatam. et virū
non quemcūq; sed bonum. Nihil enī magis
bonū ip̄a in hominib; ait esse. quantū concor-
des vir et vxor in voluntatib; domum regant
Nunc patet rursus q̄ non laudant vnanimita-
tem ad inuicem que circa pua seruicia fit. s; ea;
que animo et prudētia iuste cōiuncta non volū-
tatib; domus regere non sufficiat. Et iterū di-
cens. q̄ cū huius delectatio sit multe q̄dē tri-
sticie inimicis fiūt in ip̄ius aīatis. Nā gaudia
multa et maxime ip̄m aut verū dicentē. Nā vi-
ro q̄dem circa optima p̄corditer exītib; ne-
cesse est vtriusq; amicos sibi ad inuicē p̄corda-
re. Dem̄ fortes exītes esse terribiles inimicis
suis. amicis at̄ vtilis. His vero discordatib;
dūt et amici. dem̄ vero et infirmos eē. et maxie
hui; ip̄e sentire. In istis at̄ mulier maxie p̄ci-
pit aliorū. Ea q̄dē q̄ praua sunt et impudica in-
berere sibi inuicē. ea vero q̄ iuxta posse eorū pu-
dica et iusta sunt indifferēter sibi p̄p̄is seruire.

Studentes ergo p̄mo oēm curā paren-
tum habere et vir q̄dē curā eorū q̄ sunt
mulieris nō min⁹ q̄ suorū. vxor vero eorū q̄ sūt
virī. dem̄ amicorū et filiorū et rez totī dom⁹ tā
q̄ cōia cura habeāt. Colluctātes ad inuicē vt
plurimū bonorū ad quā vtraq; cā fieret. et me-
lior atq; iustior. Dimittent q̄dem supbiam. re-
gentes aut̄ in rōe. et habētes humilē modū mā-
suetum. Ut cū ad senectutē veniet libera a be-
neficio et a multis curis concupiscentiū et vo-
luntatū. que interdum fuit in iuēctute habeat

versoris

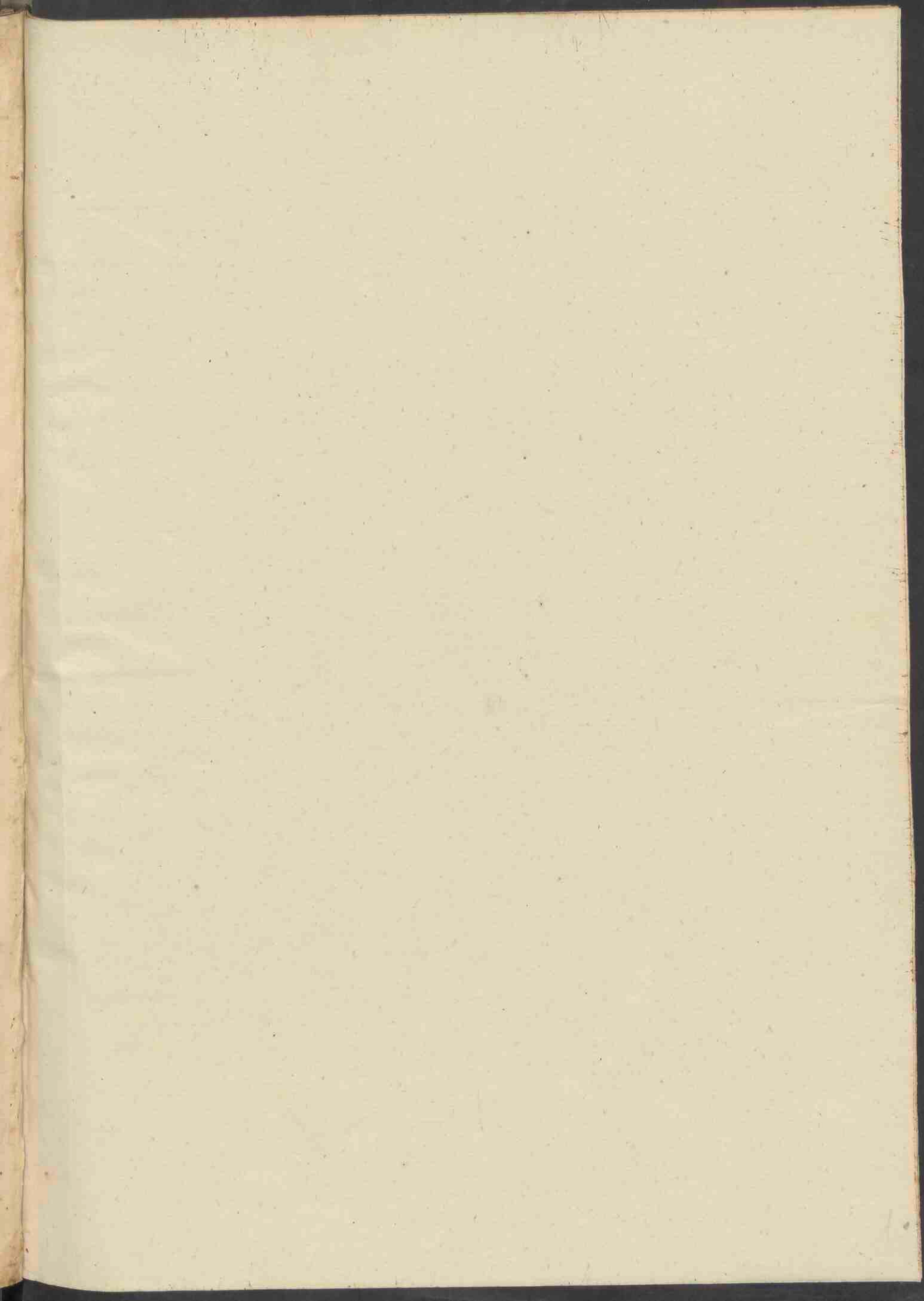
inuicem. et filijs rīdere vterq; eorū ad domum
plurimū bonorū rectorū fact⁹. et statim scire aut p̄
fortunā malū. aut p̄ virtutē bonū. In q̄b; (q̄ vi-
cerit) maximū meritū a dijs p̄sequit vt pynda-
rus ait. Dulce enī sibi cor et spes mortalium mē-
titudinē volūtati gubernat. Scdm̄ at̄ a filijs
feliciter ad senectutē depasci. p̄p̄ q̄ p̄p̄ie et cōiter
iuste p̄siderātes ad oēs dōs ac hoīes enī q̄ vitā
hūt. et multū ad suā vxorē et filios et parentes

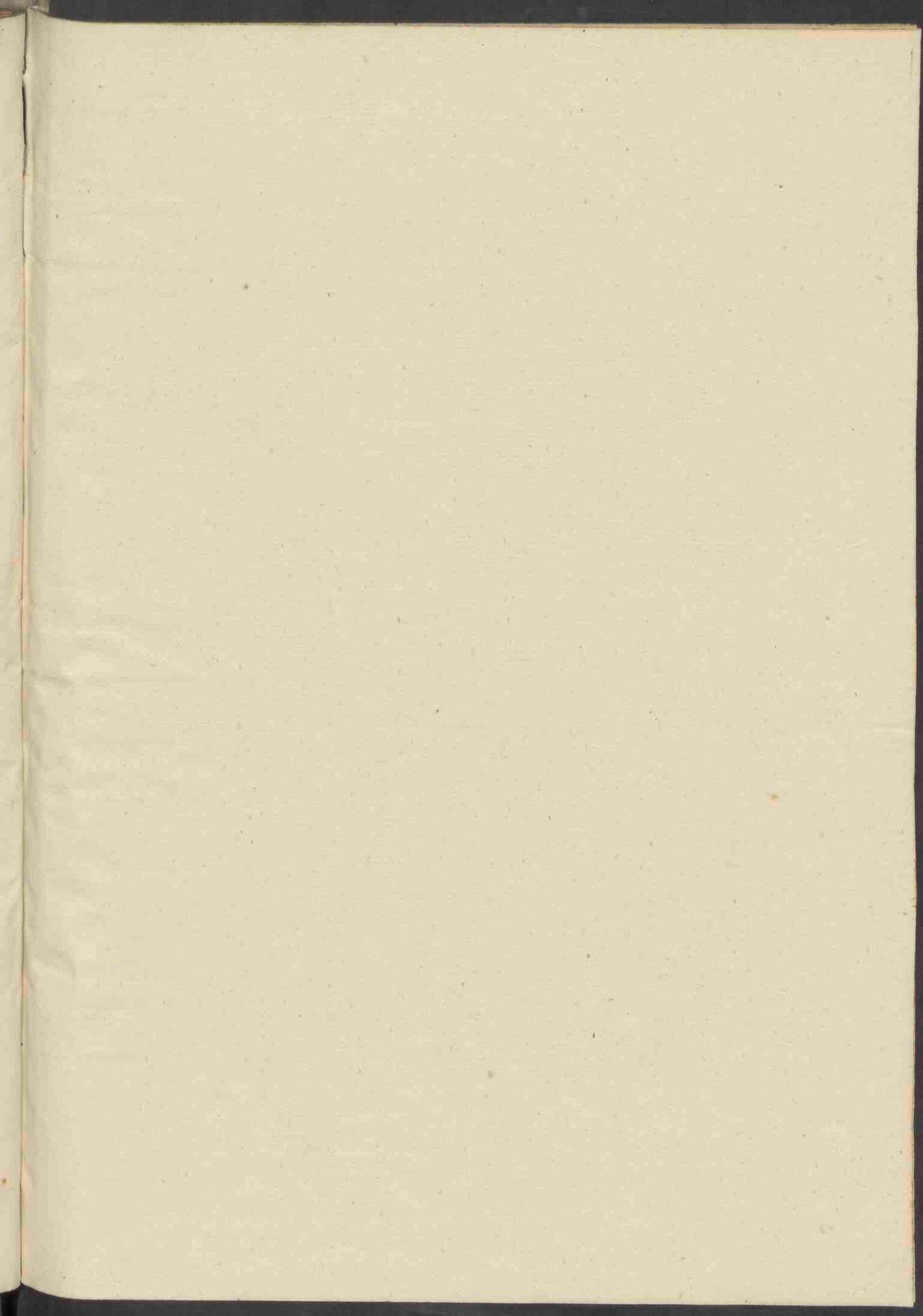
In secdo tractatu p̄hs ponit q̄dā cōia virū et mulierū
respiciētia. In p̄io caplo d̄r q̄ tā vir q̄ mulier dūt stude-
re vt habeāt tantā curam de amicis vxoris sicut econtra
In secdo d̄r q̄ ipsi magnā curā dūt habere in iuēctute vt i
senectute possint secure viuere. et sic dabit eis honor et ma-
gna laus ab hoībus. Ad euidētiā aut̄ meliorem oīa
predictorū erunt quattuor dubia

Dubitatur primo

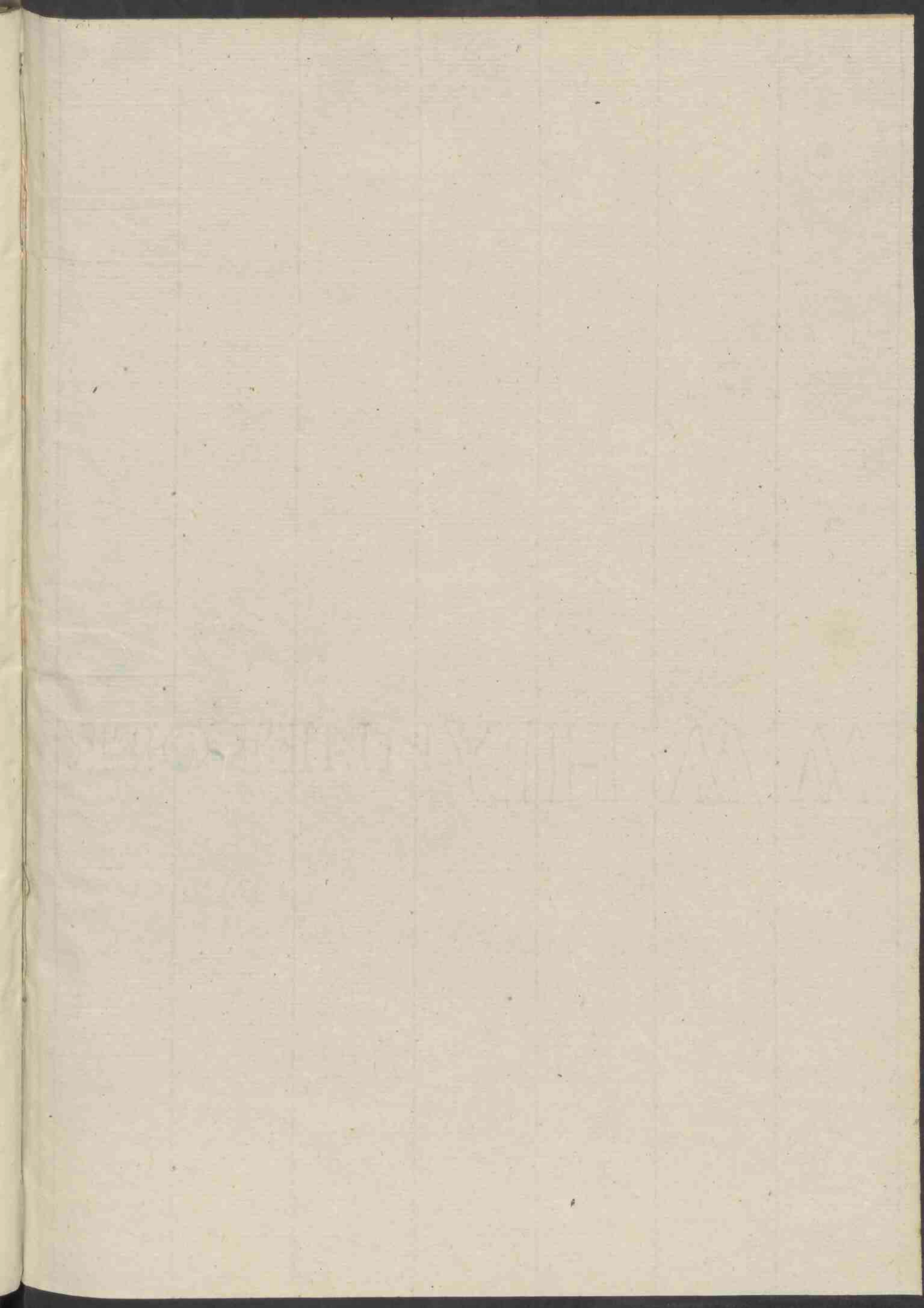
Utrū q̄s d; plus diligere filios q̄ se. Ad h̄ d; q̄ econo-
mus plus d; diligere se q̄ filios et vxorē. Rōest. q̄ h̄o d; sibi
maxie esse amicus. ix. ethicoz. Etā plus d; videre de
muliere bona q̄ de nutrimento p̄p̄i corporis. Dubitat
secdo. utrū q̄s plus d; diligere vxorē q̄ parentes. Et vī-
det q̄ sic. nam p̄pter vxorē quis relinqt parentes. igitur.
Secdo plus restringit vxorē q̄ parentib;. ex quo inter eos
est vinculū indissolubile. Tercio maiore h; q̄s amiciciant
ad vxorē. g. Ad hoc d; q̄ non vt pater p̄p̄m in hoc secū-
do. et in ix. ethicoz. Utrū simplr loquendo d; q̄s plus dili-
gere parentes. pater nā a parentib; plus recipit. s; eē et vī-
uere. Ad primā igit rōem negat assumptū. licet enī dimi-
tat parētes quo ad habitationē. nō tñ simplr. q̄ nō min⁹
est eis sp̄ obligatus. Ad secdam d; q̄ solus ad certū temp⁹
plus associat vxori. sed nō sp̄ nec in oībus. Ad vltimā ne-
getur assumptū. nā inter filios et parētes maxima est amī-
cia. p̄pter oīa bona eaz delectabilia q̄ honesta et vtilia

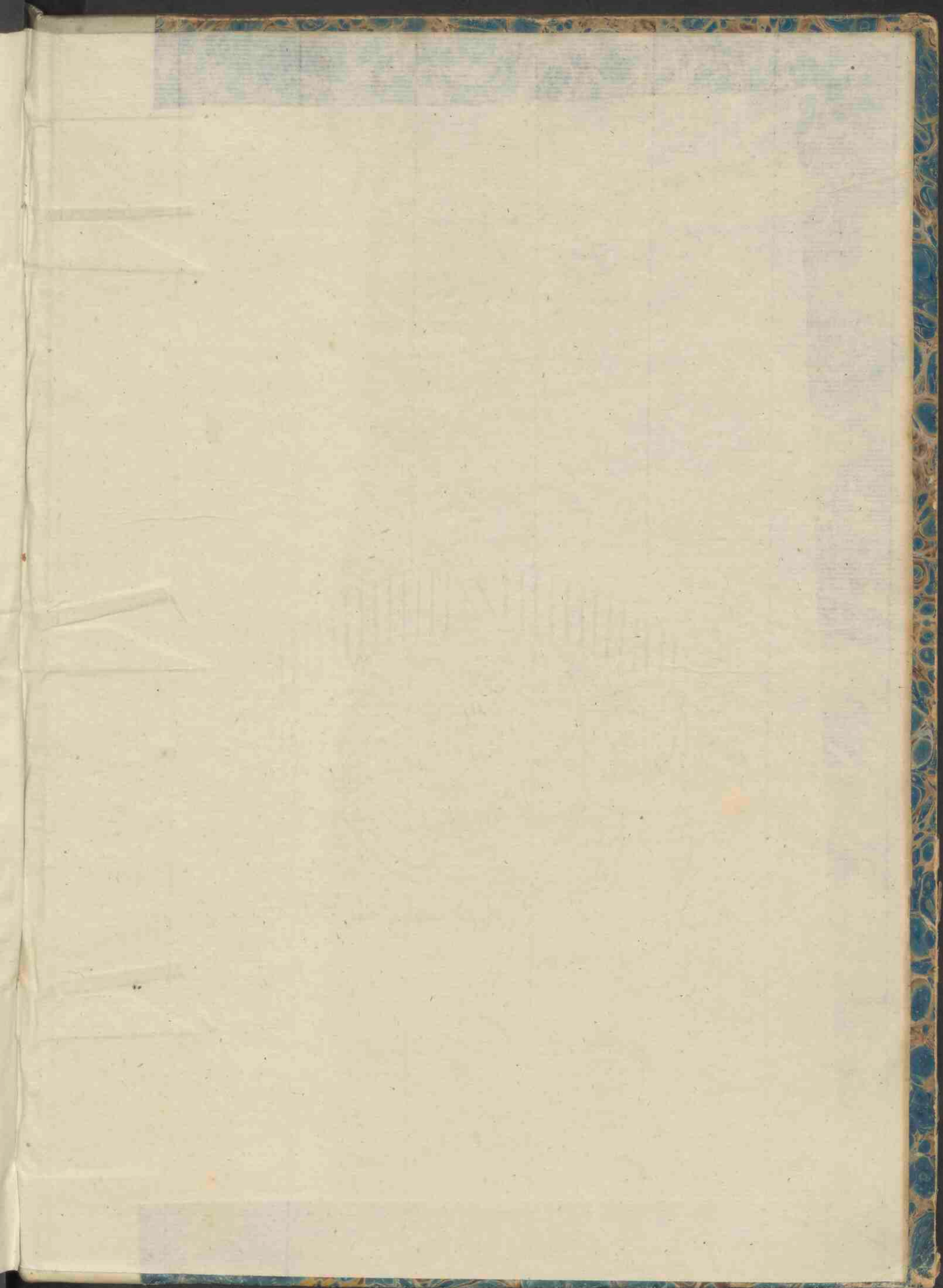
Dubitatur tercio. vtrū debet q̄s plus diligere filios q̄
vxorē. Et videt q̄ nō. q̄ est vxori pl⁹ obligat⁹ Secdo. q̄
vir p̄t abnegare filios et non vxorem. Ad hoc d; q̄ debet
plus diligere filios q̄ vxorē. p; q̄ vxor diligit p̄pter filios
g filij plus diligunt. quia p̄pter quod vnūquodq; tale et il-
lud magis. Etiam filij sunt eius p̄es. mō plus debet q̄s
diligere suam prem q̄ non prem. Ad primā igit rōem ne-
getur assumptū. et d; q̄ plus est obligatus filijs q̄ vxori.
et debet eos educare et cōseruare. Ad secūz d; q̄ pater nō
debet abnegare filios. nec potest nisi p̄pter malicias eorū
g. rē. Dubitat vltimo. vtrū debet q̄s plus diligere vx-
orem q̄ p̄p̄m corpus. Et videtur q̄ non. q̄ h̄o est sem-
per maxime sibi amicus. g plus seipm d; diligere q̄ vxorē
Ad hoc d; loquēdo de amore ordinato tunc dicēduz
est q̄ nō. vt satis oīdit rō De alio aut̄ amore loquendo
(de quo loq̄tur in hoc secdo) poss; concedi q̄ quis tenetur
vxorē plus diligere quo ad eius bonitatem q̄ p̄p̄iū
corpus. et q̄ curare de nutrimento p̄p̄iū corporis. Sec⁹
aut̄ est de amore ordinato qui a seipso incipit. Nos autē
eum amare concedat. per cuius amorem nos dignos effi-
ciat. q̄ charitas p̄fecta est iēsus christus in secula seculorū

2058017

colorchecker DIGITAL SG

